

AMERİKAN FUTBOLU OYUNCULARINDA HEDEF YÖNELİMİ VE ALGILANAN GÜDÜSEL İKLİM

Bayrak ARIBURUN¹ F. Hülya AŞÇI¹

Geliş Tarihi: 07.07.2005
Kabul Tarihi: 24.08.2005

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelimleri ve güdüsel iklim düzeylerini belirlemek ve oynanan mevkiye göre karşılaştırmaktır. Çalışmaya Ankara'da Amerikan futbol takımı olan üç üniversiteden toplam 102 amerikan futbolcusu ($X_{yaş}$ 21.21± 1.91; 52 defans ve 50 hücum oyuncusu) gönüllü olarak katılmıştır. Sporcuların hedef yönelimleri "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği", güdüsel iklimleri "Sporda Algılanan Güdüsel İklim Ölçeği" ile belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik ve bağımsız örneklerde t test kullanılmıştır. Analizler, Amerikan futbolu oyuncularının görev yönelimli hedef profiline sahip olduklarını ve algılanan güdüsel iklimin ustalık iklimi olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar hücum takımında oynayan oyuncuların performans iklimi değerleri ile defans takımında oynayan oyuncuların performans iklimi değerleri arasında anlamlı fark olduğunu ortaya koymuştur ($t = -2.77$; $p < 0.05$). Öte yandan; hücum takımında oynayan oyuncuların görev yönelimi ($t = -0.76$; $p > 0.05$), ego yönelimi ($t = -1.25$; $p > 0.05$) ve ustalık iklimi ($t = -0.24$; $p > 0.05$) değerleri ile defans takımında oynayan oyuncuların değerleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak; Amerikan futbol oyuncularının görev yönelimli oldukları ve algılanan güdüsel iklimin takımında üstlenen rollere göre farklılaştığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Görev ve Ego Yönelimli Hedefler, Güdüsel iklim.

A STUDY OF GOAL ORIENTATION AND MOTIVATIONAL CLIMATE IN AMERICAN FOOTBALL

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine motivational goal orientation and perceived motivational climate of American football players and compare these two variables with regard to playing position in team. 102 American football players from three universities team in Ankara voluntarily participated in this study. "The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire" and "The Perceived Motivation Climate Questionnaire" were used to assess the motivational goal orientation and perceived motivational climate of American football players. Descriptive statistic and independent t-test were used to analyse data. Analysis revealed that American football players were more task oriented and perceived motivational climate as mastery oriented. The obtained results indicated a significant differences in perceived performance climate scores between offence and defense players ($t = -2.77$; $p < 0.05$). On the other hand, no significant differences were found in task orientation ($t = -0.76$; $p > 0.05$), ego orientation ($t = -1.25$; $p > 0.05$) and mastery climate ($t = -0.24$; $p > 0.05$), scores between defence and offence players.

It can be concluded that, American football players are task oriented and perceived motivational climate in American football is changed with regard to roles of players in team.

Keywords: Task Orientation, Ego Orientation, Perceived Climate

GİRİŞ

Günümüzde spor branşlarında elde edilen başarılar ve başarısızlıklar bir çok nedene bağlanmaktadır. Bu nedenler fizyolojik olduğu kadar psikolojik durumları da içermektedir. Güdülenme, bu psikolojik durumlardan en önemlisidir ve son yıllarda psikoloji alanında popüler bir alan haline gelmiştir.

¹ Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü

Davranışı harekete geçiren ve yönlendiren bir istek olarak tanımlanan güdülenme (1) psikolojinin en eski çalışma ve sorun alanlarından biridir. Tarihsel gelişimi süreci içerisinde farklı bakış açıları ile ele alınan güdülenme kavramı, son zamanlarda sosyal bilişsel kuramlar çerçevesinde ele alınıp incelenmektedir. Başarı hedefi kuramı, sosyal bilişsel kuramlar içerisinde spor ve egzersiz ortamlarında başarı motivasyonunu açıklayan temel yaklaşımlardan biridir (2).

Başarı hedefi yaklaşımı bireyin davranışlarının belirlenmesinde temel başarı hedeflerinin ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Kuram hedeflere ulaşmada ve başarmada iki temel stilin var olduğunu öne sürmektedir (3). Görev ve ego olarak adlandırılan bu iki hedef yönelimi, bireylerin yetenek düzeylerini yargılamaları ile ilişkilidir. Görev yönelimli hedeflere sahip birey beceri gelişimi, yeni beceri öğrenme, görevde ustalığı gösterme ve sıkı çalışma üzerine odaklaşırken; ego yönelimli birey kendi üstün yeteneğini göstermeye yoğunlaşır ve daha az çaba ile rakibi yenmek ister (1,4). Durumsal etmenler, belirli bir yöneliminin bireyde baskın olmasının sağlayabilir. Bu bağlamda, bireyin bireysel olarak hangi başarı hedefi yönelimine sahip olduğunun belirlenmesinin yanında, bireylerin öğrenme, beceri geliştirme ve etkinliklerinin değerlendirme ortamlarının ele alınıp incelenmesi gerekmektedir. Başarı ortamının hedef yapısı, antrenörlerin güdüleme biçimlerini ele alan algılanan güdüsel iklim kavramı sporcuların hedef yönelimlerini açıklamada temel bir unsurdur (5). Güdüsel iklim, yarışma düzeyi, yönerge stilleri, önemli kişilerin takım kültürüne etkisi gibi çeşitli özellikleri içermektedir. Güdüsel iklim antrenman ortamının nasıl algılandığıdır. Bir spor ortamında iki farklı güdüsel iklim vardır. Birincisi beceri gelişimini içeren öğrenmeyi, antrenman yapmayı destekleyen ustalık iklimidir. İkincisi, rakibin yeteneklerine ve yaptıklarına odaklaşmayı kolaylaştıran, yıldız olmayı, rakibini alt etmeyi güçlendiren performans iklimidir (6). Yapılan çalışmalar, güdüsel iklimin, sporcuların hedef yönelimlerini belirlemede etken olduğunu açıkça ortaya koymuştur (6,7,8).

Sporcunun güdülenmesini, başarı ve başarısızlığın sporcu için ne anlama geldiğini, sporcunun farklı ortamlarda neden farklı davranışlar sergilediğini, spora neden katıldığını anlamının temelinde sahip olunan hedef profillerinin bulunması birçok araştırmacıyı farklı spor branşlarında yer alan sporcuların hedef profillerini ve o spor branşlarında sporcuların ortamı nasıl algıladıklarını araştırmaya yönlendirmiştir. Örneğin; elit ve elit olmayan basketbolcuların (9), liseli erkek voleybolcuların (10); 12-18 yaşları arasındaki bayan voleybolcuların (11), rugby oyuncularının (12) atletlerin (13), elit genç güreşçilerin (14) güdüsel iklim ve hedef yönelimleri belirlenmiştir.

Fakat ülkemizde son yıllarda popüler bir oyun haline gelen Amerikan futbolcularının güdülenme düzeyi ile ilgili pek çalışma yapılmamıştır. Amerikan futbolu oldukça kompleks bir özelliğe sahiptir ve spor dayanıklılık, kuvvet, esneklik, sürat, çabukluk, strateji, disiplin, azim v.b. birçok özelliği içerisinde barındırır. Bu özelliklerin hepsi oyunda başarılı olabilmek için sahip olunması gereken temel özelliklerdir. Bu spor branşı, içerdiği değişik özellikler nedeniyle bir çok alanda incelenmeye uygundur. Oyuncuların hedef yönelimi ve güdüsel iklimi bu alanlardan birisidir. Her spor dalında olduğu gibi bu sporda da oyuncuların güdülenmesini etkileyen bir çok faktör vardır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı yazılı kaynaklarda ele alınmayan Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelimi ve güdüsel iklim özelliklerini belirlemek ve farklı pozisyonlarda oynayan Amerikan futbolcularının hedef yönelimi ve güdüsel iklim düzeylerini karşılaştırmaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Katılımcılar: Çalışmanın örneklemini, 2004-2005 sezonunda Türkiye üniversiteler arası Amerikan futbolu liginde oynayan ve Ankara'da amerikan futbolu takımı olan üç üniversiteden toplam 102 ($X_{\text{yaş}}=21.21 \pm 1.91$) sporcu oluşturmuştur. 102 Amerikan futbol oyuncusunun 52'si defans ve 50'si ise hücum pozisyonunda oynamaktadır.

Veri Toplama Araçları:

Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (SGEYÖ): Nicholls'un "Gelişimsel Temelli Algılanan Yeterlik Kuramı"na dayalı olarak (7) tarafından geliştirilen ölçek 7'si görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği yanıtlayanlar her bir maddeye katılımlarını 5'li değerlendirme sistemine (1= tamamen katılmıyorum – 5= tamamen katılıyorum) göre yapmaktadırlar Ölçeğin, Türk sporcular için geçerlik ve güvenilirlik çalışması (15) tarafından yapılmıştır.

Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği (SAGİÖ): 9'u performans, 12'si ustalık iklimi olmak üzere 21 maddeden oluşan ölçek (16) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeği yanıtlayanlar her bir maddeye katılımlarını 5'li değerlendirme sistemine (1= tamamen katılmıyorum – 5= tamamen katılıyorum) göre yapmaktadırlar. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması (9) tarafından yapılmıştır.

Verilerin Toplanması: SGEYÖ ve SAGİÖ sporculara antrenmanlardan önce araştırmacılar tarafından uygulanmıştır.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistik ve bağımsız örneklerde t-test kullanılmıştır. Analizler, SPSS paket programında yapılmış ve anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

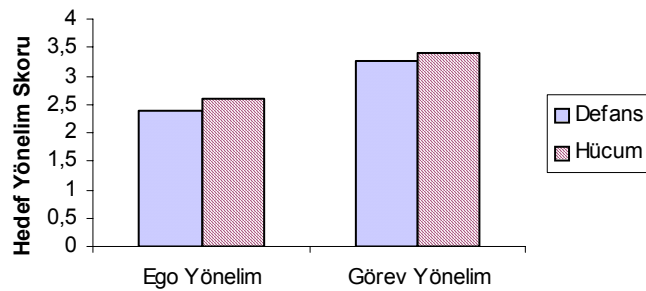
BULGULAR**Tablo 1: Amerikan futbol oyuncularının hedef yönelim profilleri ve güdüsel iklim değerleri**

Değişkenler	DEFANS (n=52)		HÜCUM (n=50)		TOPLAM (n=102)		t değeri
	X	SS	X	SS	X	SS	
Ego Yönelim	2.39	0.77	2.58	0.75	2.48	0.77	-1.25
Görev Yönelim	3.25	0.92	3.41	0.87	3.34	0.90	-0.76
Performans İklimi	2.58	0.59	2.88	0.44	2.73	0.54	-2.77**
Uсталık İklimi	3.70	0.67	3.74	0.61	3.72	0.64	-0.24

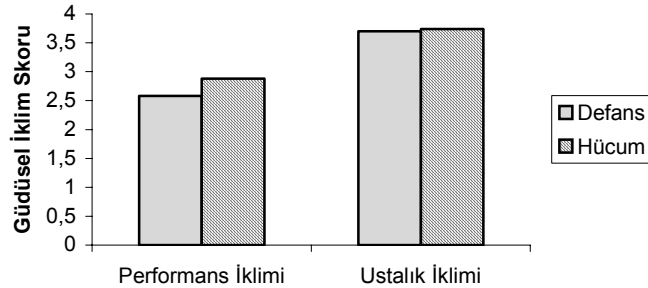
** p < 0.01

Tablo 1'de Amerikan futbol oyuncularının oynadıkları pozisyonlara göre hedef yönelim profilleri ve algılanan güdüsel iklim ortalama ve standart sapma değerleri ile bu parametrelerin oynanan pozisyona göre karşılaştırılması sonucu elde edilen t-test sonuçları sunulmuştur.

102 Amerikan futbol oyuncusunu ego yönelim ortalamaları 2.48 ± 0.77 iken, görev yönelim ortalamaları 3.34 ± 0.90 olarak bulunmuştur. Amerikan futbolu oyuncularının güdüsel iklim ortalama değerleri ise, performans iklimi için 2.73 ± 0.54 , ustalık iklimi için 3.72 ± 0.64 'dür.

**Grafik1: Defans ve Hücüm oyuncularının hedef yönelim profilleri**

Oynadıkları pozisyonlara göre Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelim profilleri ele alındığında, defans ve hücum pozisyonunda oynayan oyuncuların ego yönelimi ($t = -1.25$; $p > 0.05$) ve görev yönelimi ($t = -0.76$; $p > 0.05$) puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir fark bulunamamıştır (Grafik 1).

**Grafik 2: Defans ve Hücüm oyuncularının güdüsel iklim değerleri**

Güdüsel iklim değerleri kıyaslandığında defans oyuncularını ve hücum oyuncularının performans iklimi ($t = -2.77$; $p < 0.05$) değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunurken, ustalık iklimi ($t = -0.24$; $p > 0.05$) değerleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Grafik 2).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelimi ve güdüsel iklim düzeylerini belirlemek ve oynadıkları pozisyonlara göre karşılaştırmaktır.

Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelim profili ortalamaları ele alındığında görev yönelimi ortalamalarının ego yönelimi ortalamalarından yüksek olduğu, görev yönelimli hedeflere sahip oldukları söylenebilir. Elde edilen ortalama değerler, yazılı kaynaklarda yer alan farklı branşlardaki sporcuların hedef yönelim profilleri ile karşılaştırıldığında, Amerikan futbolu oyuncularının hem ego hem de görev yönelim puanlarının elit genç güreşçilerden (14), bayan voleybolculardan (11) ve rugby oyuncularından (12) daha düşük olduğu görülmüştür. Hedef yönelimi ortalama puanları, yazılı kaynaklardaki diğer çalışmalarda ele alınan örneklem gruplarından düşük olmasına rağmen, görev yönelim puanlarının ego yönelim puanlarından yüksek olması yazılı kaynaklardaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Amerikan futbolu oyuncularının hedef yönelim ortalamaları ülkemizde yapılan çalışmalarda ele alınan örneklem gruplarının ortalama değerleri ile karşılaştırıldığında, görev yönelim ortalamalarının elit ve elit olmayan basketbol oyuncularının (9) ortalamalarına benzer olduğu bulunurken, liseli voleybol oyuncularının (10) ortalama değerlerinden düşük olduğu gözlenmiştir.

Amerikan futbolu oyuncularının güdüsel iklim değerleri incelendiğinde, elde edilen ortalama değerlerin performans iklimi için liseli voleybol oyuncularından düşük; ustalık iklimi için liseli voleybol oyuncularından (10) yüksek olduğu bulunmuştur. Elit ve elit olmayan basketbol oyuncularının (9) değerleri ile karşılaştırıldığında, basketbol oyuncularının ustalık iklimi ortalama değerlerinin Amerikan futbolu oyuncularından düşük, performans iklimi ortalama değerlerinin ise Amerikan futbolu oyuncularından yüksek olduğu bulunmuştur. Amerikan futbol oyuncularının ustalık iklimi ortalama değerleri performans iklimi ortalama değerlerinden yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, Amerikan futbolu oyuncularının Amerikan futbolu ortamını daha çok ustalık iklimi temelli algıladıklarını ve ortamın beceri gelişimi ve antrenman yapmaya yönelik pekiştirmelerin ve yönlendirmelerin yer aldığı bir ortam olarak algıladıklarını göstermektedir. Elde edilen bu bulgu liseli voleybol oyuncuları (10), bayan voleybolcular (11) üzerinde yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik gösterirken, elit ve elit olmayan basketbol oyuncuları (9) üzerinde yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik göstermemektedir.

Bulgular incelendiğinde, hücum ve defans takımlarında yer alan oyuncuların ego ve görev yönelimi puanları arasında fark olmadığı bulunmuştur. Bir bakıma takımda üstlenen roller, Amerikan futbolcuların hedef yönelimi profillerini farklılaştırmamaktadır. Öte yandan; elde edilen bulgular, defans ve hücum pozisyonunda oynayan Amerikan futbolu oyuncularının güdüsel iklim açısından farklılaştığını ve hücum pozisyonunda oynayan Amerikan futbolu oyuncularının performans iklimi ortalama değerlerinin defans oyuncularından daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, hücum pozisyonunda görev alan Amerikan futbolu oyuncularının çevrelerinden, antrenörlerinden baskın olma, rakibini alt etme ve üstün olma yönünden güçlü pekiştirmeler aldığını, bunun da performans iklimi yönelimlerini güçlendirdiği göstermektedir. Amerikan futbolunda hücum pozisyonunda oynayan oyuncuların pozisyonları gereği üstlendiği roller ve bu rollere yönelik antrenörlerden gelen geri bildirimler ve pekiştirmeler performans iklimi değerlerinin hücum pozisyonunda oynayan Amerikan futbolu oyuncuları için yüksek bulunma sebebi olarak söylenebilir. Yine hücum pozisyonunda oynayan oyuncuların ön plana çıkıp rakibe karşı üstünlük kurma gereklilikleri, ortamı performans iklimi olarak algılamalarındaki nedenlerden biri olabilir. Amerikan futbolunda hücum pozisyonunda oynayan oyuncunun defans oyuncusuna göre, sayı atmaya en yakın oyuncu olması, takımda içerisinde sayı atarak ön planda bulunması ve bunun takım içerisindeki yönlendirmelerle pekiştirme olasılığı, farkın nedeni olarak da gösterilebilir.

Sonuç olarak, Amerikan futbolu oyuncularının görev yönelimli hedeflere sahip olduğunu, oynanan pozisyonun diğer bir deyişle; takımda üstlenilen farklı görevlerin güdüsel iklim açısından farklılık yarattığı söylenebilir. Bundan sonraki çalışmalarda, Amerikan futbolu gibi çok fazla irdelenmemiş spor branşlarındaki sporcuların güdülenme düzeyleri ele alınabilir, ve Amerikan futbol oyuncularının güdülenme düzeyleri farklı kuramsal bakış açıları çerçevesinde ele alınıp irdelenebilir. Bu alanda yapılacak olan çalışmalar, ülkemizde resmi olarak bütün ekipmanlarıyla oynanan bu spor branşının bilimsel çerçeveler içinde gelişmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

1. Tiryaki, Ş. Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. Eylül Yayınevi: Ankara, 2000.
2. Weinberg, R. S. ve Gould, D. Foundations of sport and exercise psychology. Champaign, IL: Human Kinetics, 1995.
3. Nicholls, J. G. "The general and the specific in the development and expression of achievement motivation". In G. C. Roberts (Ed.), Motivation in sport and exercise (pp. 31-56). Champaign, IL: Human Kinetics, 1992.
4. Duda, J. L. Goals: A social cognitive approach to the study of achievement motivation in sport: In R. N. Singer, M. Murphy, ve L. K. Tennent (Eds.), Handbook on research on sport psychology (pp. 421-436). NewYork: Macmillan, 1993
5. Papaioannou, A. " Development of questionnaire to measure achievement orientation in physical education". Research Quarterly for Exercise and Sport, 65, pp. 11-20, 1994.
6. Roberts, G. C. ve Ommundsen, Y. " Effect of goal orientation on achievement beliefs, cognition and strategies in team sport", Scandinavian Journal of Medicine and Sport, 6, pp. 46-56, 1996.
7. Duda, J. L. "Goal persepectives, participation and persistence in sport", International Journal of Sport Psychology, 20, 42-56, 1989.
8. Duda, J. L. ve Whitehead, J. " Measurement of goal perspectives in the physical domain", In J. L. Duda (Ed.). Advances in sport and exercise psychology measurement (pp. 21-48) Morgantown: Fitness Information Technology.
9. Toros, T. "Elit ve elit olmayan basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük, güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Mersin, 2001.
10. Toros, T. Ve Koruç, Z. "Hedef yönelimleri ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişki: Liseli erkek voleybolcular üzerine bir çalışma", 10. ICHBER-SD Avrupa Kongresi & SBD 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, Türkiye, 2004.
11. Gano-Overway, L. A., Guivernau, M., Magyar, T. M., Waldron, J. J., ve Ewing, M. E. "Achievement goal perspectives, perceptions of the motivational climate, and sportpersonship: Individual and team effects" Psychology of Sport and Exercise, 6, 2, pp.215-232, 2005.
12. Hodge, K., ve Petlichkoff, L. "Goal profiles in sport motivation: A cluster analysis"., Journal of Sport and Exercise Psychology, 22, pp.256-272, 2000.
13. Whitehead, J. Andree, K. V., Lee, M. J. "Achievement perspectives and perceived ability: How far do interactions generalize in youth sport?", Psychology of Sport and Exercise, 5, 3, pp.291-317, 2004.
14. Fry, M. D. Ve Fry, A. C. " Goal perspectives and motivational responses of elite junior weightlifters". Journal of Strength and Conditioning, 13, 4, pp. 311-317, 1999.
15. Toros, T. " Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği-SGEYÖ'nin Türk sporcuları için güvenilirlik ve geçerlik çalışması" Spor Bilimleri Dergisi, 15, 3, pp.155-166, 2004.
16. Walling, M. D., Duda, J. L., ve Chi, L. " The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive validity", Journal of Sport and Exercise Psychology, 15, pp. 172-183, 1993.